

บทบาทของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อการปฏิรูปประเทศไทย

Role of Sufficiency Economy Philosophy on Thailand Reform

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี¹ จินตกานต์ สุธรรมดี²

Chatnarongsuk Suthamdee¹, Chintakan Suthamdee²

บทคัดย่อ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานพระราชดำริเพื่อชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยมีหลักแนวคิดพึ่งตนเองเพื่อให้เกิดความพอมีพอกินพอใช้ ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันได้นำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิดเพื่อการปฏิรูปประเทศเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยนำไปใช้วางรากฐานในตัวแบบการขับเคลื่อนความมั่นคงมั่งคั่งของประเทศไทยภายใต้รูปแบบ “ประเทศไทย 4.0” หรือ “Thailand 4.0” ที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนา “โดยที่ภาคการเกษตรยังคงเป็นแกนหลัก แต่จะเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่” สร้างเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) และสนับสนุนให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น พร้อม ๆ กับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่รัฐให้ความช่วยเหลือ ไปสู่ SMEs ที่มีศักยภาพสูง การพัฒนาการบริการที่สร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่การบริการที่สร้างมูลค่าสูง และการพัฒนาแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีทักษะสูงโดยมุ่งเน้นความพออยู่พอกินเพื่อสร้างความเข้มแข็งในระดับฐานรากก่อน ดังนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปประเทศไทยในปัจจุบันที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศจะเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ : บทบาท เศรษฐกิจพอเพียง การปฏิรูป ประเทศไทย

Abstract

“Sufficiency Economy” is the philosophy that His Majesty King Bhumibol Adulyadej has given his royal initiative to guide the way of life for Thai people for a long time since the economic crisis. The self-reliant concept is to ensure the

¹ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

sufficiency of the majority of people. By the modesty principle. Consideration of reason To build a good immunity in orde to survive. And be able to live sustainably and sustainably under globalization and change.

Therefore, the current development strategy of Thailand has adopted the philosophy of sufficiency economy as a concept for the reform of the country to support change. By using the foundation of Thailand's wealth-driving model under the theme "Thailand 4.0" or "Thailand 4.0", focusing on the use of innovation and technology to help develop. "The agricultural sector is still the main axis. Instead, it will transform traditional agriculture into modern agriculture. "Create a Smart Farmer and encourage more entrepreneurs as well as the development of small and medium enterprises (SMEs) where the state provides assistance to SMEs. High potential Development of relatively low value-added services to high value-added services. And the development of low-skilled workers to highly skilled workers, focusing on enough to eat to strengthen the foundations first. Sufficiency philosophy therefore plays an important role in Thailand's current reforms that will lead to sustainable and balanced growth.

Keyword : Role, Sufficiency Economy, Reform, Thailand

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวาย พระพรชัยมงคลเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวน จิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 มีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า "การจะเป็นเสีย นั้นไม่สำคัญ สำคัญที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้ มีความพอเพียงกับตนเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าควมพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะผลิต อาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้าน หรือในอำเภอจะต้องมีความ พอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกล เท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนักจึงอาจล่าสมัยคนอื่นเขาต้องการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง "จากพระราชดำรัสดังกล่าวพอสรุปความหมาย ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ให้เห็นแนวทางการดำรงชีวิตและ การปฏิบัติตนของคนในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐบาล เพื่อการบริหารและพัฒนาประเทศให้ดำเนินไป

ในทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึงความ พอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นต้อง มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายในด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างมีคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

วิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาประเทศไทยสู่ปี พ.ศ.2571 มีสาระสำคัญ คือ การกลับ เข้าสู่ทิศทางการพัฒนาบนรากฐานของสังคมไทยที่อยู่บนกรอบแนวคิดของการพัฒนาตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดความเสี่ยง สร้างภูมิคุ้มกัน นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ทั้งใน ระดับปัจเจกชน ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ด้วยการพัฒนาใน ทุกมิติจะต้องอยู่ภายใต้หลักการของความพอประมาณมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คน ชุมชน สังคม ต้องมีความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) และมีคุณธรรม (ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา แบ่งปัน) ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และมีการกำหนดพันธกิจที่จะต้องมีการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์บนหลักการของการนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในทุกมิติของการพัฒนา เมื่อพิจารณาจากวิสัย ทัศน์การพัฒนาประเทศไทย วิสัยทัศน์การวิจัย ผลจากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง องค์กรความรู้ด้านการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าแนวโน้มการกำหนดยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในอนาคต ประกอบด้วย 1) การปรับบทบาทของ ภาคราชการ องค์กรส่วนท้องถิ่น การศึกษาระดับอุดมศึกษา และภาคธุรกิจ 2) การพัฒนากระบวน ยุทธศาสตร์โดยการมีส่วนร่วม และ 3) การสร้างและพัฒนาภาคีร่วมเป็นเครือข่าย สำหรับประเด็นการ วิจัยในอนาคต คือ การวิจัยด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น การวิจัย ด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคราชการ การวิจัยด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษา การวิจัยด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ การ วิจัยเชิงปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจทางเลือกที่มีความหมายใกล้เคียงกับเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศที่ให้ความสนใจในเรื่องความสุขที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิด ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness : GNH) การส่งเสริมงานวิจัยเพื่อ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถาบันศาสนา และการวิจัยเพื่อสร้างแนวทางความสุขและประโยชน์ สุขร่วมกันของประชาชนไทย

การปฏิรูปประเทศปัจจุบันถูกขับเคลื่อนด้วยกระบวนทัศน์การพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0 โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง (Guiding Philosophy) ดังกล่าวข้างต้น จะ เห็นได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ของการพัฒนาประเทศที่ดำเนินมาในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดรับ

กับวาระแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 แห่งสหประชาชาติ อย่างลงตัว สามารถเป็นแบบอย่างให้กับหลายประเทศทั่วโลก เฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล จนถึงระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งในระดับโลก เพราะความเชื่อที่ว่าการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศย่อมจะทำให้การพัฒนาเกิดความสมดุล มีความเข้มแข็งจากภายใน แม้ว่าการพัฒนาตามแนวทางนี้จะต้องใช้ความอดทน ความเพียร และระยะเวลาพอสมควร จึงจะเห็นผลสำเร็จได้ เปรียบเสมือนการปลูกต้นไม้ที่เพาะจากเมล็ดย่อมจะมีรากแก้วที่ยังงลลึก แม้จะเติบโตช้ากว่าต้นไม้ที่ปลูกจากกระบวนกรตอนกิ่ง แต่เมื่อถึงเวลาที่ต้องเผชิญกับพายุลมแรง หรือภาวะที่แห้งแล้งแล้ว ต้นไม้ที่ได้จากการเพาะเมล็ดย่อมที่จะสามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคงมากกว่า สอดคล้องกับที่ว่าความพอเพียงเป็นทั้งวิธีการและผล (Means and Ends) จากการกระทำ โดยจะทำให้เกิดวิธีการพัฒนาและผลของการพัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงความสมดุลและความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสมดุลในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ในขณะที่ความสมดุลของการกระทำทั้งเหตุและผลจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา ภายใต้พลวัตทั้งภายในและภายนอกประเทศ (ณัฐพงษ์ ทองภักดี, 2550)

ดังนั้นการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่นี้เป็นต้นไป คงไม่สามารถใช้กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบเก่าที่มุ่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตการบริโภคเป็นจำนวนมากอีกต่อไปไม่ได้แล้ว หากแต่จะต้องเน้นการพัฒนาที่ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดที่สุด คุ่มค่าที่สุด ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ประชาชนสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขได้โดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่าแนวทางการพัฒนาดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานและสอดคล้องกับกระแสพระราชดำริสพระราชบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา (เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541) ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ความสำคัญตอนหนึ่งว่าคนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อยถ้าทุกประเทศมีความคิดอันนี้ไม่ใช้เศรษฐกิจมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข ทิศทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประยุกต์หลักดังกล่าวเข้ามาปรับใช้กับการแนวทางการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ จึงมีความน่าสนใจเพราะเบื้องต้นจะช่วยชี้ให้เราสำรวจว่าสภาพทางเศรษฐกิจของเราจะพัฒนาได้อย่างสมดุล ยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ โดยให้คำนึงถึงความเป็นองค์รวมของสังคม ทั้งยังชี้แนวทางการพัฒนาอย่างพอเพียงในยุคปฏิรูปประเทศด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงให้กรอบให้เห็นเป้าหมายและวิถีของการปฏิรูป ซึ่งจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมอารยะที่มีการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

กาญจนา บุญยัง และคณะ (2552) ได้สรุปแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ยึดหลักทางสายกลางเป็นหัวใจสำคัญของกรอบแนวคิด โดยความพอเพียงจะต้อง ประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ ความพอประมาณความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อเตรียมพร้อมที่ จะจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากทั้งภายนอกและภายใน เงื่อนไขในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ให้อยู่ใน ความพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้ง ความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) ผนวกกับคุณธรรม (จิตใจมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต และเพียร อดทน ปัญญา) เพื่อนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับคือ การ พัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และ ความรู้/เทคโนโลยี

กล่าวโดยสรุป ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตที่เหมาะสม ให้คนในทุกระดับ ตั้งแต่ตนเอง ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับชาติ เพื่อปฏิบัติตนให้ดำเนิน ชีวิตไปได้โดยทางสายกลาง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท สอนให้รู้จักความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ และมีเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ พึ่งพาตัวเองได้ คือ ให้ความพอเพียงในตัวเอง ให้มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ ทั้งเป็นหลักปรัชญาที่มีความ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ทุก ๆ คนได้รับการสั่งสมอบรมมาอยู่แล้ว เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความ ขยันหมั่นเพียร เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สามารถที่จะประยุกต์ใช้ร่วมกันได้ทั้งในระดับนโยบาย ระดับองค์กร และระดับบุคคล โดยการปลูกจิตสำนึกของตนให้ เกิดมีศรัทธาเชื่อมั่นเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่รอบตัว

และพัฒนาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด ภายใต้มิติทางเลือกในการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแนวทางปฏิบัติของเศรษฐกิจ พอเพียงในประเด็นเรื่องความเท่าเทียมกันของคนในสังคมมากกว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในระดับฐานรากของสังคมคือครอบครัวหรือชุมชน มีการกำหนด เป้าหมายที่มุ่งสู่ความพอเพียงด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท มีความพอดี มีเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งพาตัวเองได้

บทบาทของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทิศทางการปฏิรูปประเทศ

คำว่า “ปฏิรูป” ทำให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม สภาพที่สมควร ถ้าภาษาอังกฤษ ก็ตรงกับคำว่า Reform ซึ่งความหมายก็ชัดเจนอยู่แล้ว ว่ามันมีเรื่องมีองค์ประกอบสำคัญ ที่อยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม บิดเบือนไปจากที่ควรเป็น เลยต้องมา Reform คือมาจัดใหม่ ดังนั้นต้องเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้ก่อน (บรรยง พงษ์พานิช, 2557) ดังนั้นเหตุผลความจำเป็นที่รัฐบาลปัจจุบันกำหนดเป็นนโยบาย และเหตุผลสำคัญในการปฏิรูปคือเกิดความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้และทางโอกาสมากขึ้น การขยายตัวไม่ยั่งยืน ความสามารถในการแข่งขันลดลงและสังคม คนเห็นแก่ตัวเกิดความขัดแย้งในสังคมสูงขึ้น การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจและการทำธุรกิจไม่ราบรื่น ภาระการคลังจากการก่อหนี้และนโยบายประชานิยมความผันผวนจากโลกาภิวัตน์มากขึ้น เป็นต้น จากเหตุผลดังกล่าวแนวคิดการสร้างภูมิคุ้มกันจากการเปลี่ยนแปลง ความสำคัญของพื้นฐานความรู้คุณธรรมตามแนวพระราชดำริ จึงถูกให้ความสำคัญและถูกกำหนดเป็นแนวทางการปฏิรูปประเทศไทยสู่อนาคต 2575 โดยสภาพปฏิรูปแห่งชาติมีการวางกรอบการทำงานและตั้งเป้าหมายเอาไว้คือ จะปฏิรูปอะไร ปฏิรูปอย่างไร และปฏิรูปโดยใคร โดยมุ่งเน้นไปที่ นำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ การพัฒนาความสมดุลและเข้มแข็งจากฐานราก และความสำเร็จในการพัฒนาอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป” เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานของความมั่นคงของชีวิตของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อนสร้างจะอยู่มั่นคงก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศย่อมจะทำให้การพัฒนาเกิดความสมดุล มีความเข้มแข็งจากภายใน แม้ว่าการพัฒนาตามแนวทางนี้จะต้องใช้ความอดทน ความเพียร และระยะเวลาพอสมควร จึงจะเห็นผลสำเร็จได้ เปรียบเสมือนการปลูกต้นไม้ที่เพาะจากเมล็ดย่อมจะมีรากแก้วที่หยั่งลงลึก แม้จะเติบโตช้ากว่าต้นไม้ที่ปลูกจากกระบวนกรตอนกิ่ง แต่เมื่อถึงเวลาที่

ต้องเผชิญกับพายุลมแรง หรือภาวะที่แห้งแล้งแล้ว ต้นไม้ที่ได้จากการเพาะเมล็ดที่ย่อมที่จะสามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคงมากกว่า

สภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) จึงได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่การเป็นประเทศในโลกรุ่นหนึ่ง (ประเทศที่พัฒนาแล้ว) ภายในปี พ.ศ. 2575 และได้มีการจัดทำวาระพัฒนาที่ 7 : แนวทางปฏิรูปเศรษฐกิจไทยเพื่อเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วภายในปี พ.ศ. 2575 เสนอรัฐบาล พร้อม ๆ กับรายงานวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยและการปรับเปลี่ยนกลไกภาครัฐ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแนวทางการเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศโลกที่สอง ไปสู่ประเทศในโลกรุ่นหนึ่ง คณะกรรมการวิสามัญจัดทำวิสัยและออกแบบอนาคตประเทศไทย (ซึ่งมี ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ เป็นประธานฯ) สภาปฏิรูปแห่งชาติ (2558) ได้นำเสนอตัวแบบการขับเคลื่อนความมั่งคั่งของประเทศไทย ภายใต้ตัวแบบ “ประเทศไทย 4.0” หรือ “Thailand 4.0” ซึ่งจะเป็นการพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่การเป็นประเทศในโลกรุ่นหนึ่ง ปรับเปลี่ยนจากประเทศรายได้ปานกลาง เป็นประเทศรายได้สูง ปรับเปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ เป็นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ตามรายงานแนวคิดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยและการปรับเปลี่ยนกลไกภาครัฐ เสนอต่อนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558 และมีการนำเสนอเรื่องนี้ในหลายโอกาส นำมาสู่การประกาศเป็นนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” ต่อมาจึงมีผู้นำแนวคิดประเทศไทย 4.0 นี้ไปขยายความ เพื่อประยุกต์ใช้ในขอบเขตงานของตนเองอย่างกว้างขวาง เช่น อุตสาหกรรม 4.0 เกษตร 4.0 ท่องเที่ยว/บริการ 4.0 แรงงาน 4.0 คนไทย 4.0 จังหวัด 4.0 เป็นต้น รวมทั้งการนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

ทั้งนี้ ทิศทางการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจสู่ประเทศไทย 4.0 ที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนา “โดยที่ภาคการเกษตรยังคงเป็นแกนหลัก แต่จะเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่” สร้างเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) และสนับสนุนให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น พร้อม ๆ กับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่รัฐให้ความช่วยเหลือ ไปสู่ SMEs ที่มีศักยภาพสูง การพัฒนาการบริการที่สร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่การบริการที่สร้างมูลค่าสูง และการพัฒนาแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีทักษะสูง (จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อประชาชน, ปีที่ 2 ฉบับที่ 30, 15 กรกฎาคม 2559)

ซึ่งแนวทางการปฏิรูปโดยให้ความสำคัญกับบทบาทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สอดคล้องกับแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ตามที่ สุรินทร์ พิศสุวรรณม (2559) ได้กล่าวเอาไว้ คือการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้และโอกาสให้คนไทยหลุดพ้นจากความยากจน จะต้องอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจที่ยั่งยืนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแบบทั่วถึง และเป็นธรรม มีเป้าหมาย

ขจัดความเหลื่อมล้ำที่ชัดเจน มีดัชนีบอกระดับความเหลื่อมล้ำที่แม่นยำ ไม่ให้เกิดสภาพการ “รวยกระจุก จนกระจาย” อีกต่อไป โดยสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนระยะยาว แก้ปัญหาการถือครองที่ดิน ให้มีที่ดินทำกินอย่างทั่วถึง ควบคู่ไปกับการจัดการกับที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ปรับโครงสร้างกระบวนการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป การตลาด และการขนส่ง สำหรับภาคเกษตร ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ และเกษตรผสมผสาน และลงทุนระบบชลประทาน ทุกชุมชนต้องเข้าถึงแหล่งน้ำได้ เป็นต้น

บทสรุป

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยมุ่งเน้นการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth) เป็นสำคัญ โดยขาดการพัฒนาในมิติอื่นให้มีความสอดคล้องกัน จึงทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบในด้านต่าง ๆ มากมาย อาทิ ความเหลื่อมล้ำของรายได้และโอกาสที่เพิ่มขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมถูกทำลายมากขึ้น พุดง่าย ๆ ก็คือ การพัฒนาดังกล่าว มิเพียงแต่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่าง “มนุษย์” กับ “มนุษย์” ยังก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่าง “มนุษย์” กับ “ธรรมชาติ”

บทบาทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการปฏิรูปประเทศไทยเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปประเทศไทย เห็นได้จากการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ถูกคาดหวังว่าจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้และโอกาส ให้คนไทยหลุดพ้นจากความยากจน บนพื้นฐานเศรษฐกิจที่ยั่งยืนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแบบทั่วถึง และเป็นธรรม มีเป้าหมายขจัดความเหลื่อมล้ำที่ชัดเจน มีดัชนีบอกระดับความเหลื่อมล้ำที่แม่นยำ ไม่ให้เกิดสภาพการ “รวยกระจุก จนกระจาย” อีกต่อไป โดยสามารถสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนระยะยาว เกิดการแก้ปัญหาการถือครองที่ดิน ให้มีที่ดินทำกินอย่างทั่วถึง ควบคู่ไปกับการจัดการกับที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ สามารถปรับโครงสร้างกระบวนการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป การตลาด และการขนส่ง สำหรับภาคเกษตร ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ และเกษตรผสมผสาน และ ก่อให้เกิดลงทุนระบบชลประทาน ทุกชุมชนต้องเข้าถึงแหล่งน้ำได้ ดังนั้นหากต้องการก้าวสู่ประเทศที่มีความมั่งคั่ง ความมั่นคง และความยั่งยืน จะต้องมีการพัฒนาที่สมดุลใน 4 มิติ อันประกอบด้วย (1) มิติความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (2) มิติการรักษาสิ่งแวดล้อม (3) มิติการมีสังคมที่อยู่ดีมีสุข และ (4) มิติการเสริมสร้างภูมิปัญญามนุษย์ การพัฒนาที่สมดุลนั้น ตั้งอยู่บนฐานคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีอยู่ว่า เมื่อพร่อง ต้องรู้จักเติม (Fulfilled) เมื่อพอต้องรู้จักหยุด (Enough) เมื่อเกิน ต้องรู้จักปัน (Sharing) ในระดับจุลภาค “การรู้จักเติม รู้จักพอ รู้จักปัน” จะทำให้ประชาชนมีหลักประกันในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม

สร้างสังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน ก่อให้เกิดการสร้างเสริมพลังทางสังคม และการสร้างความเป็นปึกแผ่นของคนในสังคมตามมา

จากลักษณะดังกล่าวทำให้“เศรษฐกิจพอเพียง” กลายเป็นปรัชญาสำคัญที่ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี ที่พระองค์ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนา บนหลักแนวคิดพึ่งตนเองเพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอ ประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ต้องทำตามหลักวิชา และการมีคุณธรรม เป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทั้งแนวคิดและทฤษฎี ที่มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปประเทศไทยที่จะทำให้การพัฒนาประเทศจะเติบโตได้อย่างสมดุล ยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยให้คำนึงถึงความเป็นองค์รวมของสังคม ทั้งยังชี้แนวทางการพัฒนาและให้เห็นเป้าหมายและวิถีของการปฏิรูป ซึ่งจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมอารยะที่มีการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา บุญยัง และคณะ. (2552). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล.**

รายงานวิจัย. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อประชาชน ปีที่ 2 ฉบับที่ 30, 15 กรกฎาคม 2559, หน้า 7.

ณัฐพงษ์ ทองภักดี. (2550). “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง:ความเป็นมาและความหมาย.”

วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 47 ฉบับที่ 1/2550. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

บรรยง พงษ์พานิช. สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2548). หน้า 26 – 27.

_____. สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). หน้า 21.

_____. (2557). ปฏิรูปประเทศไทย อะไร...ทำไม...เพื่ออะไร...อย่างไร. [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก <https://pantip.com/topic/31633600>. สืบค้น 13 มิถุนายน -2560.

สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2558). **แนวทางการปฏิรูปประเทศไทย**. ปาฐกถาพิเศษ.กระทรวงกลาโหม
วันที่ 20 พ.ค. 2558.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **จากปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ. บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กระบวนทัศน์การพัฒนาสู่ประเทศไทย
4.0. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://goo.gl/0ei9qo>. สืบค้น 13 มิถุนายน 2560.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์